

ՀՈԳՆԱԿԻԱԿԵՐՏ ԱԾԱՆՑՆԵՐԸ
ԱՄԻՐ ՓԱԶՎԱՐԻԻ ԴՈՒԲԵՅԹԻՆԵՐԻ ԼԵԶՎՈՒՄ

Բանալի բառեր (Keywords). *իրանական լեզուներ, բարբառագիտություն, դուբեյթի, թաբարի լեզու, մերձկասպյան լեզուներ, հոգնակի թիվ*

Կասպից ծովի հարավային պատմական Թաբարիստան (ներկայում Մազանդարան) նահանգում խոսվող իրանական լեզուների հյուսիսարևմտյան ենթախմբի ներկայացուցիչ թաբարի (պրս.-արաբ. tabarī) լեզուն, որի ժառանգն է արդի մազանդարաներենը, արաբական նվաճումներից հետո Եփրատից մինչև Հինդոս ձգվող ամբողջ իրանալեզու տարածքներում գրական ավանդույթի հնության և կայացածության առումով մրցակցում է նույնիսկ այնպիսի հայտնի իրանական լեզվի հետ, ինչպիսին է նոր պարսկերենը (պրսկ. fārsi-ye dari): Դասական նոր թաբարի լեզվի և դրանով ստեղծված ամենասովոր գրական նմուշների՝ ինչպիսին Ամիր Փազվարիի *դուբեյթիներն* են, ուսումնասիրությունն իրանական պատմական բարբառագիտության կարևոր հիմնահարցերից է՝ արդիական թե՛ ընդհանրապես իրանական լեզվաբանության և թե՛ մասնավորապես հյուսիսարևմտյան ու մերձկասպյան իրանական բարբառների պատմական և տիպաբանական համեմատական քննության տեսանկյուններից:

Հոդվածում ներկայացված և քննության առարկա դարձած ողջ լեզվական նյութը արտացոլում է թաբարի լեզվով XVII-XVIII դարերում ստեղծագործած հոչակավոր բանաստեղծ Ամիր Փազվարիի (Amīr Pāzvārī) բանաստեղծությունների դիվանում ընդգրկված *դուբեյթիները*: «Քանզ ալ-Ասրար» ընդհանուր անվանումով այս դիվանը գիտնականների լայն

շրջանակներին հասու դարձավ միայն XIX դարի երկրորդ կեսին, երբ հիմնականում ռուսական արևելագիտական դպրոցը ներկայացնող հետազոտողների կողմից պատմական Թաբարիստանի տարածքում պահպանված ձեռագրերի և բանահյուսական նյութերի հիման վրա գրի առնվեց ու հրատարակվեց այս հեղինակի բանաստեղծական ժառանգությունը¹:

Չնայած դիվանում ընգրկված են նաև *ղիթա'ի*, գազելի և *ռուբա'իի* (քառյակի) ժանրով գրված ստեղծագործություններ, այսուհանդերձ, դրանք շատ փոքրաթիվ են, մինչդեռ վերջինիս հիմնական մասը բաղկացած է մեծամասամբ լիրիկական-խորհրդապաշտական *դուբեյթիներից*, որոնք նաև հայտնի են *ամիրի* (amiri) անունով²: Ամիրիներն, ըստ դրանցում արծարծված մոտիվների, ունեն սիրային, լիրիկական, կրոնական կամ խորհրդապաշտային, ինչպես նաև բնության և գյուղական կյանքի տարբեր պատկերներ արտացոլող բնույթ և այսօր էլ հաճախ երգերի տեսքով լայն տարածում ունեն Մազանդարանում՝ ընդհուպ մինչև այն, որ կան *ամիրիխան* կամ *շե'րխան* անվանումով հատուկ երգիչներ, որոնք սրնգի նվագածությամբ երգում են դրանք:

Նշված դիվանը վերագրվում է Մազանդարանի Բաբուլսարի շրջանի Փազվար բնակավայրից սերող կիսաառասպելական բանաստեղծ Ամիրին, որի կենսագրության մասին խիստ

---

¹ Dorn B. A. and Schafy M. M., Kanz-al-Asrār. Beiträge zur Kenntnis der iranischen Sprachen 1. Mazanderanische Sprache; 2 (1 und 3 Lieferung). Mazanderanische Sprache; die Gedichtsammlung des Emir Pasewary, St. Petersburg, 1860-66; repr. as Kanz-al-Asrâr-e Mâzandarâni, vol. I (with an introduction by Manucehr Sotude,) Tehran, 1337/1958, 1350/1971; repr. vol. II, Bâbol, 1349/1970.

² Ուշագրավ է, որ Մազանդարանի արևմտյան շրջաններում *ամիրիներն* ընդունված է անվանել նաև *թուրի* (tourî), մի եզր, որն անկասկած հանգում է թաբարի (tabari) ձևին, այսինքն՝ թաբարի լեզվով ստեղծագործություն:

սակավաթիվ տվյալներ կարելի է քաղել հենց նրա ստեղծագործություններից, որոնցից էլ տեղեկանում ենք, որ բանաստեղծը ծագում է գյուղացու ընտանիքից և երիտասարդ տարիքում սիրահարված է եղել իր կալավածատիրոջ դստերը Գոհարին³:

Հաշվի առնելով հեղինակի կրոնական թեմայով գրված դուբայթիների բովանդակային առանձնահատկությունները՝ կարելի է վստահաբար պնդել, որ Ամիր Փազվարին իսլամի շիայական ուղղության հետևորդ է: Քիչ հավանական է, որ նա այդ ժամանակաշրջանում Թաբարիստանում և Դեյլամանում բավական լայն տարածում ունեցած զեյդիական կրոնական դպրոցի ներկայացուցիչ եղած լիներ⁴:

Ամիր Փազվարիի նոր թաբարիով գրված դուբայթիների լեզուն որոշակի տարբերություններ ունի թե՛ հին թաբարիից և թե՛ ժամանակակից մագանդարաներենից: Այս տեսանկյունից այն հատկորեն մերձենում է XVIII-XIX դարերից մեզ հասած նոր թաբարիով արձակ ստեղծագործությունների լեզվին, չնայած դրանց հետ ևս ունի որոշակի զանազանություն՝ պայմանավորված հավանաբար տեղական բարբառային նրբություններով ու առանձնահատկություններով⁵:

---

³ Այս առումով հատկապես ուշադրության է արժանի այն հանգամանքը, որ XVII դարի Հնդկաստանի պարսկալեզու բանաստեղծ Բինեշ Քաշմիրիի գրչին է պատկանում *մասնավի* ժանրով գրված անտիպ «Գոհարի շարան» (Rešte-ye Gouhar) ստեղծագործությունը, որտեղ պատմվում է Մագանդարանի Սարի քաղաքում ապրող Ամիրի և Գոհարի սիրո մասին, մանրամասն տե՛ս ձեռագիրը՝ Bīneš Kašmīrī, Majmū'a-ye matnawīyāt-e Bīneš, Salar Jung Museum, Hyderabad, no. 1094:

⁴ Շիայական կրոնական այս ուղղությունը զեյդիականություն է կոչվում դրա հիմնադիր Ջեյդ իբն Ալի անունով: Վերջինիս և զեյդիականության մասին մանրամասն տե՛ս Madelung W., "Zayd b. Alī b. al-Husayn", Encyclopaedia of Islam. Edited by: P. Bearman, Th. Bianquis, C.E. Bosworth, E. van Donzel and W.P. Heinrichs. Brill, 2007:

⁵ Նոր թաբարիով մեզ հասած արձակ ստեղծագործությունների մասին տե՛ս Borjjan H., Do matn-e Tabari az 'ahd-e Naseri [«Նասիրյան ժամանակա-

Ամիր Փազվարիի դուբեյթիների լեզվում գոյականը տարբերակվում է առման, որն արտահայտվում է որոշյալ և անորոշ առումների մասնակի հակադրությամբ, հոլովի՝ ուղիղ և թեք հոլովների առկայությամբ, ինչպես նաև թվի կարգ՝ եզակի և հոգնակի թվերի զանազանմամբ: Ինչպես ցեղակից մյուս մերձկասպյան լեզուների և հին թաբարիի կամ ժամանակակից մագանդարաներենի դեպքում է, Ամիր Փազվարիի դուբեյթներում ևս արական և իգական քերականական սեռերի տարբերակման համակարգը չի պահպանվում⁶:

Նախադասության մեջ գոյականի կապը և հարաբերությունները քերականական այլ անդամների հետ որպես կանոն արտահայտվում են բնիկ քերականական ձևերի կիրառությամբ՝ հոլովով, ետդիրներով և շարադասությամբ: Հատկացուցչի ու հատկացյալի և որոշչի ու որոշյալի կապը միմյանց հետ հատուկ *քարե* կամ *զիր* ձայնանիշի միջոցով արտահայտվող -e ցուցիչով ապահովելու պարսկերենին բնորոշ իզաֆեթային կառույցը, չնայած դասական նոր թաբարիում պետք է աներկբայորեն դիտարկել որպես փոխառյալ երևույթ, սակայն լայնորեն կիրառվում է հյուսիսարևմտյան բնիկ ձևերին զուգահեռ: Իզաֆետով և իզաֆետային շղթաներով կազմված շարահյուսական կառույցներն այնքան տարածված են Ամիր Փազվարիի ստեղծագործությունների լեզ-

---

շրջանի երկու թաբարիական տեքստեր», pp. 218-260. Motun-e Tabari, Tehran, 2009, p. 7; Borjjan H., Tarjome-ye Zeydi-ye Qor'an be zaban-e Tabari [Զեյդիական Ղուրանի թաբարիով թարգմանությունը], pp. 105-163, Motun-e Tabari, Tehran, 2009:

⁶ St' u Geiger W., Die kaspischen Dialekte: in W. Geiger and E. Kuhn, eds., Grundriss der Iranischen Philologie, vol. 1, part 2, Strassburg, 1898-1901, pp. 344-380. Հին, միջին և նոր իրանական լեզվադարաշրջանին վերաբերող մի շարք իրանական լեզուներ պահպանում են քերականական սեռի համակարգը: Նոր իրանական լեզուներում սեռի կարգի մասին տե՛ս Morgenstierne G., Neu-iranische Sprachen: in Handbuch der Orientalistik I/IV, Iranistik I, Leiden-Köln, 1958, pp. 155-78:

վում, որ դրանք, ըստ ամենայնի, արդեն իսկ պետք է դիտարկել որպես նոր դասական թաբարիի կողմից ամբողջովին յուրացված արտաքին քերականական ազդեցություն:

Ամիր Փազվարիի դուբեյթիների լեզվում տարբերակվում է գոյականի երկու թիվ՝ եզակի և հոգնակի: Վկայված են հոգնակիի կազմության **ون** [-un], **ها** [-hā]⁷ կամ **ان** [-ān]⁸ մշտապես շեշտակիր հոգնակիակերտ ածանցներ:

ա) **ون** [-un] հոգնակիակերտն ունի համատարած կիրառություն և կարող է գործածվել նաև անշունչ գոյականների հետ, սակայն ավելի հաճախ հանդիպում է շնչավոր գոյականների հոգնակի թվի կազմության ընթացքում, օր. **ياور** [yāvar] «օգնական» - **ياورون** [yāvarun] «օգնականներ», **مرد** [mard] - **مردون** [mardun] «մարդիկ», **چشم** [čāšm] «աչք» - **چشمون** [čāšmun] «աչքեր», **يل** [yal] «դյուցազն» - **يالون** [yalun] «դյուցազուններ», **لب** [lab] «շուրթ» - **لبون** [labun] «շուրթեր», **زن** [zen] «կին» - **زنون** [zenun] «կանայք», **ترك** [tork] «թուրք» - **تركون** [torkun] «թուրքեր», **مشرك** [mošrek] «հեթանոս» - **مشركون** [mošrekun] «հեթանոսներ», **گناه** [genāh] «մեղք» - **گناهون** [genāhun] «մեղքեր», **کمن اداز** [kamenandāz] «դարանակալ» - **کمن اندازون** [kamenandāzun] «դարանակալներ», **بیمار** [bimār]

---

⁷ Ժամանակակից մազանդարաներենում որպես հոգնակիի ցուցիչներ օգտագործվում են -un և -ā վերջավորությունները, մանրամասն տե՛ս u Šokri G., Guyeš-e Sāri [Մարիի բարբառը], Tehran, Pažuhešgāh-e olum-e ensāni va motāle'āt-e farhangi 1374/1995, pp. 70-71, Lecoq P., Les dialectes caspiens et les dialectes du nord-ouest de l'Iran: Compendium Linguarum Iranicarum (ed. R. Schmitt), Wiesbaden: Ludwig Reichelt Verlag, 1989, pp. 296-312:

⁸ Վերջածանցի այս տարբերակն ակնհայտորեն փոխառված է պարսկերենից, հմմտ. **ان** [-ān] հոգնակիակերտը գրական պարսկերենում:

⁹ Հանդիպում է նաև այս բառի **گناهها** [genahihā] հոգնակիի տարբերակը (տե՛ս u հաջորդ ենթակետը), ինչը խոսում է գրական պարսկերենի ազդեցության մասին, հմմտ. պրսկ. **گناه** [gonāh] «մեղք» բառը հոգնակին կազմում է շնչավոր գոյականների նման **گناهان** [gonāhān] «մեղքեր», բայց կա նաև **گناهها** [gonāhhā] «մեղքեր» տարբերակը:

«հիվանդ» – بيمارون [bimārun], سوار [savār] «հեծյալ» - سوارون [savārun] «հեծյալներ» և այլն:

Այսպես կոչված «համր հե» -օ [-e] տառով, վերջացող գոյականների դեպքում այս հոգնակիակերտ վերջածանցը հազվադեպ դեպքերում կարող է ունենալ «համզեով» օ- [un] ուղղագրություն, որը գրաֆիկական առումով բառի հետ հանդես է գալիս միացյալ գրությամբ, ինչի արդյունքում «համր հե» տառը սղվում է, օր. حلقه [halqe] «օղակ» - حلقوه [halqun] «օղակներ», فرشته [ferešte] «հրեշտակ» - فرشتهوه [ferešteun] «հրեշտակներ» և այլն:¹⁰ «Համր հե» -օ [-e] տառով, վերջացող որոշ գոյականների դեպքում հանդիպում է նաև հոգնակիակերտ օ- [-un]-ից առաջ պատմական گ [g] բաղաձայնի վերականգնման դեպքեր, օր. وچه [vačče] «երեխա» - وچهون [vaččegun] «երեխաներ» և այլն:¹¹

Եզակի	Հոգնակի
ياور [yāvar] «օգնական»	ياورون [yāvarun] «օգնականներ»
ترك [tork] «թուրք»	تركون [torkun] «թուրքեր»
بيمار [bimār] «հիվանդ»	بيمارون [bimārun]
لب [lab] «շուրթ»	لبون [labun] «շուրթեր»

¹⁰ Ընդհանրապես թաբարի լեզվի տարբեր հուշարձաններում ձայնավորով վերջացող գոյականների դեպքում չկա հոգնակիակերտ այս ածանցի գրաֆիկական արտացոլման միասնական ուղղագրություն, տե՛ս Elwell-Sutton H. P., An An eighteenth century (?) Caspian Dialect. Mélanges d'orientalisme offerts à Henri Massé à l'occasion de son 75ème anniversaire / Anawati G. C., Arberry A. J., Bailey H. W. (eds.), Téhéran: Université de Téhéran, 1963:

¹¹ Նման կերպ է նաև «Համր հե» -օ [-e] տառով վերջացող բառերի դեպքում դասական նոր պարսկերենում հոգնակիի կազմությունը, օր. بچه [bačče] «երեխա» - بچهون [baččegun] «երեխաներ», տե՛ս Lazard G., La Langue Des Plus Anciens Monuments de la Prose Persane (Études Linguistiques II). Paris, 1963:

Հոգնակիի կազմությունը –*ūn վերջածանցով*

Տեքստում կիրառության օրինակներ՝
يا رب كه تته دولت بكامرون بو خدا و رسول با على يارون بو
[yā rabb ke tene doulat be kāmrun bu, xodā vo rasul bā 'Ali
yāvārun bu]

«Ով Տեր, որ քո իշխանությունը հաջողակ լինի, Աստված և
Մարգարեն Ալիին (բոց. Ալիի հետ) օգնականներ լինեն»,
اولاد كاوس شير جنگی دلاور، يلون رستم استاننه به ته در
[oulād-e Kāvus šir-e jangi delāvar, yalun-e Rostam estānene be
te dar]

«Քավուսի զավակները պատերազմի քաջ առյուծ, Ռուս-
տամի դյուցազունները կանգնած են քո դռանը»,
يحيى ره شفاى بيمارون بساته، فلک چه کنه فرد بهدون بساته
[Yahyā re šafā-ye bimārun besāte, falak če kane fard-e behdun
besāte]

«Հովանի համար հիվանդների բժշկում է ստեղծել, երկ-
նակամարն ի՞նչ անի, գիտուն մարդ է ստեղծել»,
زنگی وچه گون ديمه سيوتري زاغ، برهنه بدن گشت کنند
ياسمين باغ
[zangi vaččegun dime siyuteri zāy, berehne badan gašt konand
yāsemine bāy]

«Խափշիկ երեխաներ տեսա, ազաովից ավելի սև, մերկ
ման էին գալիս եղրևանու այգում» և այլն:

բ) ها [-hā] հոգնակիակերտը, ի տարբերություն նախորդ
վերջածանցի, սովորաբար գործածվում է անշունչ գոյական-
ների հոգնակիի կազմության մեջ: Ամիր Փազվարիի դուբեյ-
թիներում այն համեմատաբար սակավ է կիրառված և գրա-
ֆիկական առումով հանդիպում է հիմնականում գոյականի
արմատական ձևի հետ միացյալ գրության տարբերակով,¹²

¹² Որոշ դեպքերում կարելի է հանդիպել նաև միացյալ գրության ձևի, բայց
դա, որպես կանոն, բացառություն է:

երթե այն չի ավարտվում, այսպես կոչված, «համր հե» -օ [-e] տառով, օր.՝ تش [taš] «կրակ» - تشها [tašhā] «կրակներ», زخم [zaxm] «վերք» - زخمها [zaxmhā] «վերքեր», ديم [dim] «դեմք» - ديمها [dimhā] «դեմքեր», پله [pelle] «աստիճան» - پلهها [pellehā] «աստիճաններ», شب [šab] «գիշեր» - شبها [šabhā] «գիշերներ», زلف [zolf] «գանգուր» - زلفها [zolfhā] «գանգուրներ» և այլն:

<i>Եզակի</i>	<i>Հոգնակի</i>
تش [taš] «կրակ»	تشها [tašhā] «կրակներ»
زخم [zaxm] «վերք»	زخمها [zaxmhā] «վերքեր»
ديم [dim] «դեմք»	ديمها [dimhā] «դեմքեր»
پله [pelle] «աստիճան»	پلهها [pellehā] «աստիճաններ»

Հոգնակիի կազմությունը –hā վերջածանցով

Շատ հազվադեպ դեպքերում հանդիպում է այս հոգնակիակերտ վերջածանցի -يهā -[ihā] տարբերակը, որը հավանաբար ավելի արխայիկ գրության հետևանք է,¹³ օր.՝ گناه [genāh] «մեղք» - گناهها [genāhahā] «մեղքեր»¹⁴ և ترازو [tarāzu] «կշեռք» - ترازوها [tarāzuihā] «կշեռքներ»:

Տեքստում կիրառության օրինակներ՝

تنه خنده لو دارنه مرهم زخمهائی، مرهم وينه ته لو که کوشه تشهائی

[tene xanda lou dārene marham-e zaxmhayi, marham vine te lou ke koše tašhayi],

¹³ Արդեն միջին պարսկերենից սկսած –ān վերջածանցին զուգահեռ ունենք հավաքական հոգնակի ցույց տվող իրանական –ihā հոգնակիակերտ վերջածանցը, հմմտ. միջին պարսկերեն pahihā «ոչխարներ, ոչխարների հոտ, ոչխարների բազմություն»:

¹⁴ Այս բառի հոգնակիի կազմության մյուս ձևի մասին տե՛ս վերևի ենթակետում:

«Քո ծիծաղկոտ շուրթերը ունեն վերքերի սպեղանի, [որ-
պես] սպեղանի է պետք քո շուրթը, որ սպանի կրակները»,
شبهها به عالم دلبر بتاوس نوره، منور بکرد دشت و صحرا و كوره
[šabhā be 'ālam delbar betāves nure, monavvar be kard dašt o
sahrā vo ku re]

«Միրեցյալը գիշերները աշխարհում շողացրեց լույսը, լու-
սավորեց դաշտն ու տափաստանն ու լեռը»,

قطار بچه هر ور پله ها ره، با حلقوه پيچ هدا زلف ها ره
[qatār bečye hare var pellehā re, bā halque pič hedāe zolfhā re]

«Շարք է շարել ամենքի համար աստիճանները, օղակնե-
րով ոլորել է գանգուրները» և այլն:

գ) հազվադեպ դեպքերում Ամիր Փազվարիի դուբեյթիներ-
ում հոգնակիի բնիկ կազմություններին զուգահեռ հանդի-
պում են նաև գրական պարսկերենին բնորոշ հոգնակիա-
կերտ, օ՛- [-ān] վերջածանցով ձևավորված գոյականներ, օր.
خجیر [xojir] «գեղեցկուհի» - خجیران [xojirān], բայց նաև خجیرون
[xojirun] «գեղեցկուհիներ», خوب [xub] «գեղեցկուհի» - خوبان
[xubān],¹⁵ բայց նաև خوبون [qեղեցկուհիներ], مرد [mard] «մարդ,
տղամարդ» - مردان [mardān], բայց նաև مردون [mardun] «մար-
դիկ, տղամարդիկ»: Նույն վերջածանցով առանց թվի վրա ազ-
դելու փաստացիորեն կրկնակի հոգնակի ձև է կազմում
«մարդիկ, ժողովուրդ» բառը مردم [mardem] «մարդիկ» - مردمان
[mardemān] «մարդիկ, ժողովուրդ»¹⁶ նկարագրական ձևում,
բայց նաև առանձին مردون [mardun] «մարդիկ»:

Տեքստում կիրառության օրինակներ

وفای خجیران نمونسه یارون، با اونه که خوبان همه بی وفا بون

[vafāye xojirān nemunese yārun, bā une ke xubān hame bivafā
bovan]

¹⁵ Այս բառաձևն ակնհայտ փոխառություն է պարսկերենից, հմմտ. պրսկ.
خوب [xub] «լավ, գեղեցկուհի»:

¹⁶ Նույն ձևերը վկայված են նաև գրքային պարսկերենում, հմմտ. مردم
[mardom] «մարդիկ» - مردمان [mardomān] «մարդիկ, ժողովուրդ»:

«Գեղեցկուհիների հավատարմությունը չի մնացել սիրելիներիս, քանի որ գեղեցկուհիները բոլորն անհավատարիմ են»,

آتش پاره اوئی دله طرفه جا کرد، خون عاشقان شه دست و پا
حتا کرد

[āteše pāre uye dele tarafe jā kard, xun-e 'āšeqān še dast o pā hanā kard]

«Կրակի կտորը դեպի ջրի մեջ տեղ արեց, սիրահարների արյունով իր ձեռքն ու ոտքը հինա դրեց» և այլն:

Չնայած վերը նշված հոգնակիակերտ հիմնական ածանցների գոյությանը նոր թաքարիով գրված Ամիր Փազվարիի դուբեյթիների մեջ հանդիպող արաբական փոխառությունները երբեմն պահպանում են հենց արաբերենից եկած -ات [-āt] վերջածանցով կազմվող, ինչպես նաև բեկյալ հոգնակիի բնիկ ձևերը, օր. خرابه [xerābe] «ավերակ» - خرابات [xerābāt] «ավերակներ», آیه [āye] «այթ» - آیات [āyāt] «այթներ», طاعت [tā'at] «հնազանդություն» - طاعات [tā'āt] «հնազանդություններ», شى [šey] «իր» - اشيا [ašyā] «իրեր», ولد [valad] «զավակ» - اولاد [oulād] «զավակներ» رحم [rahm] «զուր, ողորմածություն» - ارحام [arhām] «ողորմածություններ» և այլն:

Տեքստում կիրառության օրինակներ

دلبر بنی عشق مجنونم در خرابات، واخشته اسلام فراموش
بوکرده طاعات

[delbar be ti 'ešq majnunam dar xerābāt, vāxešte eslām farāmuš bokarde tā'āt]

«Միրեցյալ, քո սիրուց խելագար եմ ավերակներում, թողել եմ իսլամը, մոռացել հնազանդությունները»,

مجیک قلم و عین ونه دوانه، صنعت بکرده گل اشيا بسانه

[mojik qalam va 'eyn vene davāte, san'at bekarde gel ašyā besāte]

«Թարթիչը գրիչ և աչքը նրա թանաքն է, արարել է հողը, իրեր է սարքել»,

اولاد کاوس شیر جنگی دلاور، یلون رستم استاننه به ته در

[oulād-e Kāvus šir-e jangi delāvar, yalun-e Rostam estānene be te dar]

«Քավուսի զավակները՝ պատերազմի քաջ առյուծ, Ռուստամի դյուցազունները կանգնած են քո դռանը» և այլն:

Շատ հազվադեպ արաբական բեկյալ հոգնակի ձևերը լրացուցիչ կերպով ստանում են թաբարիի հոգնակիակերտ վերջավորություններ՝ այսպիսով, փաստորեն կազմելով, այսպես կոչված, կրկնակի հոգնակիի ձևեր, օր. ¹⁷ اولاد [oulād] «որդիներ» - اولادون [oulādun] «որդիներ», اصحاب [ashāb] «տերեր» - اصحابون [ashābun] «տերեր» և այլն¹⁷:

Այսպիսով, ամփոփելով վերոշարադրյալը՝ պետք է նշել, որ Ամիր Փազվարիի դուբեյթիների լեզվում հոգնակիի կազմության եղանակներն ու հոգնակիակերտ ածանցներն ունեն թե՛ բնիկ և թե՛ փոխառյալ բնույթ, ինչն արդյունք է հիմնականում դասական նոր թաբարի լեզվի վրա պարսկական զգալի ազդեցության, որի հետևանքով բնիկ ձևերին ձուգահեռ այս լեզու են մուտք գործել ոչ միայն պարսկաարաբական ծագման բառային միավորներ, այլ նաև քերականական ամբողջական մասնիկներ և կաղապարներ:

THE PLURAL SUFFIXES IN THE LANGUAGE OF AMIR PAZVARI'S DUBEYTIS *Ramazan Shojaei Kiasari* (summary)

The article is dedicated to the linguistic material of the New Classical Tabari language, reflected in the famous poet Amir Pazvari's divan, called Kanz al-Asrar. It mainly consists of

---

¹⁷ Կրկնակի հոգնակիի կազմության նման ձևեր վկայված են նաև դասական պարսկերենում, հմմտ. باغ [bāy] «այգի» - باغات [bāyāt] կամ باغها [bāyhā], բայց նաև باغاتها [bāyāthā] «այգիներ» և այլն:

dubeytis (quatrains), also known as *amiris*. The language of these *dubeytis* is rather different both from Old Tabari and from nowadays Mazandarani languages and has similarities with the language of XVIII-XIX centuries' prose literature in New Tabari.

As for the plural forms in the language of Amir Pazvari's *dubeytis*, it must be said that there are singular and plural forms of the noun and the following stressed suffixes: **ون** [-un], **ها** [-hā] or **ان** [-ān].

The most common suffix is **ون** [-un], used for animate, e.g. **مرد** [mard] – **مردون** [mardun] “men”, and inanimate nouns, e.g. **لب** [lab] – **لبون** [labun] “lips”. The suffix **ها** [-hā] is mostly attributed to inanimate nouns, e.g. **تش** [taš] – **تشها** [tašhā] “fires”. The suffix **ان** [-ān], borrowed from New Persian, is an unusual occurrence for these *dubeytis*, e.g. **خجیر** [xojir] – **خجیران** [xojirān] “nice ones” and has the parallel forms of plural with the suffix **ون** [-un] as in **خجیرون** [xojirun] “nice ones”.